

نقش آموزش شهروندی بر میزان پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی در سازمان‌های آموزشی

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۱/۱۶ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۳/۳/۱۵

رمضان جهانیان

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج ramezan.jahanian@kiauo.ac.ir (مسئول مکاتبات)

مهرنوش حمیدی

کارشناس ارشد مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن mehrnoush1520@yahoo.com

چکیده

مقدمه و هدف پژوهش: آموزش شهروندی عبارت است از رشد و پرورش دادن ظرفیت‌های افراد و گروه‌ها برای مشارکت در تصمیم‌گیری و عمل آگاهانه و مسئولانه در زندگی اجتماعی و سیاسی و اقتصادی و فرهنگی است. این پژوهش با هدف مطالعه نقش آموزش شهروندی بر میزان پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی در سازمان‌های آموزشی اجرا گردید.

روش پژوهش: روش پژوهش حاضر پس رویدادی از نوع توصیفی است. جامعه آماری کلیه مدیران فرهنگی در واحدهای آموزشی شهر کرج به تعداد ۲۴۹۸ نفر و نمونه آماری تعداد ۳۳۱ که با روش تصادفی سیستماتیک با استفاده از جدول تعیین حجم نمونه مورگان انتخاب گردید. ابزار جمع‌آوری اطلاعات یکی، پرسشنامه محقق ساخته آموزش شهروندی و دیگری آزمون پذیرش اجتماعی کراون و مارلو بود.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد بین آموزش شهروندی در ابعاد، دانایی محوری، مسئولیت‌پذیری، وطن‌دوستی، قانون‌مداری، مشارکت، انتقادگری و انتقادپذیری و میزان پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی در سازمان‌های آموزشی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

نتیجه‌گیری: به منظور انطباق رفتار مدیران فرهنگی با انتظارات جامعه و افزایش میزان پذیرش اجتماعی آنان اجرای دوره‌های آموزش شهروندی در ابعاد دانایی محوری، مسئولیت‌پذیری، وطن‌دوستی، قانون‌مداری، مشارکت، انتقادگری و انتقادپذیری، توصیه می‌گردد.

واژگان کلیدی: آموزش شهروندی، پذیرش اجتماعی، مدیران فرهنگی

مقدمه

شهروندی، نوعی قرارداد اجتماعی است که هدف اصلی آن ارتقاء رفاه و امنیت در سطح جامعه است و ضرورتاً به این امر می‌پردازد که افراد یک جامعه چگونه باید رفتار کنند تا به این هدف برسند (مک ایوان^۱ ۲۰۰۳).

آموزش شهروندی عبارت است از رشد و پرورش دادن ظرفیت‌های افراد و گروه‌ها برای مشارکت در تصمیم‌گیری و عمل آگاهانه و مسئولانه در زندگی اجتماعی و سیاسی و اقتصادی و فرهنگی است. این آموزش‌ها شامل حقوق انسانی، رشد مستمر و همه جانبه، اخلاق و ارزش‌ها، صلح و مسالمت‌جویی، برابری اجتماعی و حرمت نهادن به تفاوت‌ها است. (سید^۲ ۲۰۰۶) شهروندی به زعم پریور^۳ (۲۰۰۱) عبارت است از تجلیات کلامی، نموداری و یا تصویری، اصول، مفروضات و چارچوب‌هایی که متخصصان برای تربیت شهروندی ضروری می‌دانند. تربیت شهروندی به آن بخش از فعالیت‌های تربیتی اطلاق می‌شود که در اشکال رسمی و غیررسمی افراد یک جامعه را برای عضویت در جامعه سیاسی آماده می‌کند (تورنی پورتا^۴ ۱۹۹۱). در چشم‌انداز ملی، فلسفه اصلی تربیت شهروندی دستیابی به مقاصد چون وفاداری به ملت، افزایش دانش و آگاهی افراد از تاریخ و ساختار مؤسسات سیاسی، ایجاد نگرش مثبت نسبت به قدرت و اقتدار سیاسی، تسلیم شدن در مقابل قانون و هنجارهای اجتماعی، اعتقاد به ارزش‌های بنیادین جامعه نظیر تساوی، برابری، علاقه، مشارکت سیاسی و مهارت در تجزیه و تحلیل ارتباطات سیاسی است. (هودسن^۵ ۲۰۰۱). آموزش شهروندی شامل هر نوع تأمل درباره شهروندی است. تعاریف موجود آموزش شهروندی را می‌توان از دو منظر نگریست.

الف: تاکید بر بعد سیاسی و حکومتی در آموزش شهروندی: بعضی از پژوهشگران مانند تورنی پورتا بر جنبه سیاسی شهروندی تاکید دارند؛ مثلاً تربیت شهروندی به آن بخش از فعالیت‌های تربیتی اطلاق می‌شود که در اشکال رسمی و غیررسمی افراد یک جامعه را برای عضویت در جامعه سیاسی آماده می‌کند یا مانند هودسن در چشم‌انداز ملی، فلسفه اصلی تربیت شهروندی دستیابی به مقاصد چون وفاداری به ملت، افزایش دانش و آگاهی افراد از تاریخ و ساختار مؤسسات سیاسی، ایجاد نگرش مثبت نسبت به قدرت و اقتدار مقابل قانون و هنجارهای اجتماعی، سیاسی، تسلیم اعتقاد به ارزش‌های بنیادین جامعه نظیر تساوی، برابری،

علاقه، مشارکت سیاسی و مهارت در تجزیه و تحلیل ارتباطات سیاسی است (به نقل از قاندى ۱۳۸۵، ۱۹۱).
ب: تاکید بر فرایندها (سبک و نحوه زندگی) در آموزش شهروندی: برخی از پژوهشگران از جمله دیویی این تعریف را مطرح نموده‌اند: تربیت دموکراتیک عبارت است از ایفای فرایندهای تربیتی به شیوه دموکراتیک در محیط‌های یادگیری. از طریق فرایندهای تربیتی دموکراتیک می‌توان اصول دموکراتیک را در ذهن دموکراتیک فراگیران نهادینه کرد. همچنین تربیت دموکراتیک می‌تواند دانش، مهارت و منش دموکراتیک را در دانش‌آموزان ایجاد کند (به نقل از جاویدی ۱۳۸۸، ۴۵). مفهوم شهروندی^۶ حداقل شامل چهار عنصر هویت ملی^۷، تعلقات اجتماعی، فرهنگی و فراملیتی^۸، نظام اثربخش حقوقی^۹ و مشارکت سیاسی و مدنی^{۱۰} است. این مفاهیم دارای یک ارتباط نظام‌دار با یکدیگر و با مفهوم اصلی شهروندی می‌باشند. (فتحی و اجارگاه ۲۰۰۳)

لی^{۱۱} (۲۰۰۰)، سیزده ویژگی زیر را برای شهروند موثر بر شمرده است: از حوادث و مشکلات جاری آگاهی داشته باشد، در مسائل، مشکلات و امور جامعه ملی و محلی مشارکت فعال داشته باشد، در قبال وظایف و نقش‌های تفویض شده مسئولیت‌پذیر باشد، نگران و دل‌مشغول رفاه و آسایش دیگران باشد، رفتار و عملکرد وی مبتنی بر اصول اخلاقی باشد (رفتار اخلاقی)، نسبت به قدرت افرادی که دارای موقعیت مدیریتی و نظارت هستند، پذیرش داشته باشد، توانایی بررسی و انتقاد از عقاید و ایده‌ها را دارا باشد، توانایی اتخاذ تصمیمات آگاهانه را دارا باشد، درباره حکومت و دولت کشور خودآگاهی و دانش کافی داشته باشد، دارای حس وطن‌دوستی باشد و نسبت به مسئولیت‌های خانوادگی پذیرش و مسئولیت داشته باشد.

دیگر متغیر تحقیق، پذیرش اجتماعی است. رفتار کردن مطابق انتظارات دیگران را پذیرش اجتماعی می‌نامند. (گنجی ۱۳۸۴) آدامز، پذیرش اجتماعی را به جایگاه و اعتبار یک رفتار در بین گروه‌های هدف آن رفتار تعریف کرده است (آدامز^{۱۲} ۱۹۹۷) اریکسون^{۱۳} و دیگران (۲۰۰۶) چگونگی پذیرش اجتماعی را، میزان درجه ارزیابی مثبت یا منفی از یک موضوع خاص تعریف کرده‌اند. برخی از تحقیقات انجام شده درباره شهروندی از جمله: مهرمحمدی (۱۳۷۷) در تبیینی جامع، اندیشه‌ورزی و ژرف‌اندیشی، سعه‌صدر و تحمل اندیشه‌های مخالف، قانون‌گرایی و قانون‌پذیری، احساس خود ارزشمندی، عزت و اعتماد به نفس، تمایل به رقابت

تندیدگی و درهم رفتگی، مقابله با خودخواهی وحسد و کینه ورزی و حل تعارض‌های زبان بخش در زندگی درونی و بیرونی. ثمری (۱۳۸۴)، در بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی بر استرس خانوادگی و پذیرش اجتماعی» نشان داد که، آموزش مهارت‌های زندگی در گروه‌های مورد مطالعه بر دو متغیر سلامت روانی یعنی استرس‌های خانوادگی و پذیرش اجتماعی تأثیر معناداری داشته است

قائدی، (۱۳۸۵): در بررسی «تربیت شهروند آینده» نشان داد که شهروند آینده از سه پدیده جهانی شدن و روندهای دموکراتیک و فناوری متأثر است. وزیری و جهانی (۱۳۸۵) در اولویت‌بندی مهارت‌های شهروندی مورد نیاز دانش‌آموزان نشان داد که مهارت‌های شهروندی مورد نیاز دانش‌آموزان به ترتیب زیر اولویت‌بندی کرده‌اند: مهارت‌های حل مسئله، مهارت تصمیم‌گیری، مهارت روابط موثر اجتماعی، مهارت رویارویی با هیجان و استرس، مهارت شهروند جهانی بودن، مهارت تفکر انتقادی، مهارت‌های اقتصادی در اداره‌ی زندگی، مهارت بکار بردن نکات ایمنی، بهداشت جسمی، مسئول بودن و همدلی که از الزامات فوری تربیت شهروندی دانسته شده است. ولی‌پور (۱۳۸۶) در بررسی میزان دانش و مهارت شهروندی دانشجویان نشان داد که میانگین دانش و مهارت شهروندی دانشجویان پایین‌تر از حد متوسط است. از سوی دیگر، نظرات اساتید در این پژوهش بیانگر آن است که آموزش عالی در پرورش ابعاد تربیت شهروندی چندان موفق نبوده است. عیوضی و همکاران (۱۳۸۷) نشان دادند که محتوای مورد نیاز در برنامه درسی تربیت شهروند بومی در عصر جهانی شدن شامل: تقویت فرهنگ بومی، تلفیق فرهنگ بومی، تلفیق محتوای درسی با نیازهای اجتماعی - اقتصادی، آشنا سازی یادگیرندگان با خط مشی‌های اقتصادی به صورت علمی، برنامه‌های درسی خدمات اجتماعی، رشد ادراک یادگیرندگان از بالندگی فرهنگ بومی، درک سوابق فرهنگی و سیاسی جامعه خود می‌باشد. صدق‌پور و همکاران (۱۳۸۸)، در بررسی تأثیر آموزش آموزه‌های قرآنی بر بهبود پذیرش اجتماعی نشان داد که، آموزش آموزه‌های قرآنی و تمرین کارگاهی بر متغیر وابسته پذیرش اجتماعی تأثیر مثبت داشته است و بررسی داده‌های آماری بیانگر معنی‌دار بودن تغییرات در این شاخص است. امیدوار طهرانی (۱۳۹۰) در بررسی «رابطه ابعاد فرهنگ سازمانی و رفتار

سازنده، عدم تمکین به روابط مبتنی بر قدرت مستبدانه، تقویت روحیه پرسشگری و کنجکاوی، تمایل به تفکر خلاق و واگرا در حل مسائل مبتلا به محیط پیرامون، توانایی و جرأت در ابزار اندیشه را از جمله ویژگی‌هایی می‌داند که مفهوم شهروندی بر آن‌ها مبتنی است. طلعت (۱۳۸۲) در بررسی ویژگی‌های شهروند خوب برای جامعه ایران و میزان انطباق برنامه‌های درسی مدارس با این ویژگی، نشان داد ویژگی‌های مورد نظر در سه حیطة دانش مدنی، توانش مدنی و نگرش مدنی برای جامعه‌ی ایران مهم و اساسی است. فتحی و اجارگه (۱۳۸۲): در بررسی «ویژگی‌های شهروند» مطلوب نشان داد که یک شهروند مطلوب باید در سه قلمرو دارای صلاحیت‌های معینی باشد که عبارت‌اند از:

- ۱- شناخت مدنی: عبارت است از مجموعه‌ای از آگاهی‌ها، اطلاعات و درک و فهم مدنی
- ۲- توانایی مدنی: عبارت است از مجموعه‌ای از مهارت‌ها، قابلیت‌ها و توانمندی‌هایی که هر فرد برای زیست در جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کند به آن‌ها نیاز دارد.
- ۳- نگرش مدنی: عبارت است از مجموعه‌ای از طرز تلقی‌ها، باورها و دیدگاه‌هایی که برای یک شهروند خوب ضروری است. رئیسی و انانی، (۱۳۸۳): در بررسی «اثربخشی آموزش‌های همگانی شهروندان نیروهای انتظامی در پیشگیری از سرقت منازل» نشان داد که بین آموزش شهروندی و پذیرش اجتماعی در پیشگیری از سرقت رابطه معنادار وجود دارد. لطف آبادی (۱۳۸۴) مهارت‌های شهروندی جهت آموزش به دانش‌آموزان ودانشجویان رادر هشت گروه به شرح زیر ارائه نموده است: شناخت زندگی فردی و خانوادگی و اجتماعی و فرهنگی و ملی و دینی در کشور، حفظ سلامت جسمی و بهداشت فردی و زیست‌محیطی، رعایت نظم و قانون مداری و عدالت در جامعه، برقراری مناسبات سالم اجتماعی، هم دلی و هم دردی و کمک‌رسانی به دیگران، شناخت مهارت شغلی است، شناسایی شیوه زندگی خود را بر اساس توانایی‌ها، استعدادها، توانایی‌های تفکر واقع‌بینانه و منطقی، آگاهی و هشیاری و تفکر انتقادی، خلاقیت در اندیشه و نگرش به امور، توانایی حل مسئله است، حفظ سلامت و تعادل دستگاه روانی خود از طریق مقابله با اضطراب و هیجان‌های کاذب و افراطی، مقابله با افسردگی و بی‌هیجانی، مقابله با فشارهای روانی و

شهروندی سازمانی» نشان داد بین فرهنگ سازمانی و رفتار شهروندی سازمانی رابطه معنادار وجود دارد. کرر^{۱۴} (۱۹۹۹) در تحقیقات خویش سه جهت را برای شهروند مؤثر نشان داد:

- ۱) مسئولیت اجتماعی و اخلاقی: شامل اعتماد به نفس و رفتار مسئولانه نسبت به زیردستان و همدیگر.
- ۲) مشارکت در اجتماع: شامل خدمات به مدرسه، جامعه محلی و جوامع بزرگتر و یادگرفتن درباره ملاحظات آن‌ها.
- ۳) سواد سیاسی: یادگیری درباره دموکراسی، مسائل و ارزش‌های مرتبط با سواد سیاسی و مهارت‌های مورد نیاز برای عضو فعال بودن در یک جامعه دموکراسی. رپورر (۲۰۰۰) در تحقیقات خود ویژگی‌های زیر را برای شهروند مطلوب در جامعه استرالیا احصا نموده است. ویژگی مرتبط با دل مشغولی اجتماعی، ویژگی‌های مرتبط با جنبه‌ای مشارکتی - عملی ویژگی‌های مرتبط با درک و فهم مدنی ارائه نمود. برون^{۱۵} (۲۰۰۸): در بررسی ویژگی‌های شهروند مطلوب نشان داد که توانایی برای مذاکره و مشارکت با دیگران، احترام به تفاوت‌ها و تضادها، گوش دادن سازنده به دیگران، توانایی به دست آوردن اطلاعات و گفتن عقاید و نظرات از ویژگی‌های شهروند مطلوب است.

روش تحقیق

پژوهش حاضر با هدف مطالعه تأثیر آموزش شهروندی بر میزان پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی در سازمان‌های آموزشی به روش پس رویدادی از نوع توصیفی اجرا شد. جامعه آماری کلیه مدیران فرهنگی واحدهای آموزشی شهر کرج به تعداد ۲۴۹۸ نفر و نمونه آماری تعداد ۳۳۱ از میان مدیران فرهنگی واحدهای آموزشی که دوره‌های آموزشی مرتبط با شهروندی را گذرانده‌اند، به روش تصادفی سیستماتیک با استفاده از جدول تعیین حجم نمونه مورگان انتخاب گردید. ابزار جمع‌آوری اطلاعات یکی، پرسشنامه محقق ساخته آموزش شهروندی و دیگری آزمون پذیرش اجتماعی کراون و مارلو بود.

۱- آزمون آموزش شهروندی، دارای هفت بعد شامل: دانایی محوری، وطن‌دوستی، مسئولیت‌پذیری، انتقادگری و انتقادپذیری، مشارکت و قانون‌مداری است. این پرسشنامه دارای ۵۳ سؤال پنج گزینه‌ای که بر

اساس مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت تهیه گردید. روایی آزمون توسط ۳۵ نفر از صاحب‌نظران مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن هم به کمک آلفای کرونباخ محاسبه و ضریب پایایی پرسشنامه ۰/۸۹ به دست آمده است.

۲- آزمون پذیرش اجتماعی کراون و مارلو^{۱۶}، این مقیاس دارای ۳۳ سؤال است که به صورت صحیح یا غلط پاسخ داده می‌شود. پاسخ‌های آزمودنی‌ها به وسیله کلید مقیاس تطبیق داده می‌شود و جمع مطابقت پاسخ‌ها با کلید مقیاس نتیجه کلی را برای هر فرد مشخص می‌کند. در این مقیاس اشخاصی که بین ۰ تا ۸ امتیاز به دست می‌آورند، اشخاصی هستند که پاسخ‌های آنان پذیرش اجتماعی را به دنبال ندارد و احتمالاً مورد طرد قرار می‌گیرند. اشخاصی که بین ۹ تا ۱۹ امتیاز به دست آورند، به طور متوسط دارای پذیرش اجتماعی هستند و رفتارهای آنان با قواعد و هنجارهای اجتماعی مطابقت می‌کند. اشخاصی که نمره‌های آنان بین ۲۰ تا ۳۳ امتیاز باشد، نشان دهنده آن است که رفتار واقعی آنان با قواعد و هنجارهای اجتماعی سازگاری بالایی را نشان می‌دهد. ثمری ولعلی فاز (۱۳۸۴) گزارش نمودند که، روایی این آزمون با سایر ابزارهای روان‌شناختی که برای اندازه‌گیری پذیرش اجتماعی طراحی شده است، همبستگی بالا و قابل قبول دارد و ضریب اعتبار آن را با روش آلفای کرونباخ ۰/۷۴ به دست آوردند. همچنین صالح صدق پور و محمودیان (۱۳۸۸) ضریب اعتبار این آزمون را ۰/۷۵ گزارش کردند. در تحقیق حاضر، ضریب اعتبار این آزمون را ۰/۸۳ محاسبه گردید. و به منظور مطالعه تأثیر آموزش شهروندی بر میزان پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی، از ضریب همبستگی پیرسون و ضرایب تأثیر آنها استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق

۱) بین آموزش شهروندی و میزان پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی در سازمان‌های آموزشی رابطه وجود دارد.

داده‌های مندرج در جدول شماره ۱ نشان می‌دهد ضریب همبستگی بین دو متغیر آموزش شهروندی و پذیرش اجتماعی برابر با ۰/۳۷۷ است و با توجه به سطح معناداری، می‌توان نتیجه گرفت که بین آموزش‌های شهروندی و پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی رابطه معنی‌دار و مثبت وجود دارد؛ به عبارت دیگر، هرگونه افزایشی در آموزش‌های شهروندی موجب افزایش پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی می‌شود و بر عکس؛ و

جدول (۱): نتایج ضریب همبستگی بین آموزش شهروندی و پذیرش اجتماعی

مقدار ضریب همبستگی	ضریب تأثیر	میزان خطای مجاز	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
۰,۳۷۷	۰,۱۴۲	۰,۰۵	۰,۰۰۰	رد فرضیه صفر

جدول (۲): ضرایب رگرسیون

مدل	ضرایب استاندارد نشده	ضرایب استاندارد شده		t	سطح معنی داری
		B	خطای استاندارد		
عرض از مبدأ (مقدار ثابت)	۰,۳۷۶	۰,۱۳۷		۲,۷۴۰	۰,۰۰۷
ضریب متغیر مستقل (آموزش شهروندی)	۰,۳۳۷	۰,۰۲۱		۱,۷۶۴	۰,۰۳۹

مدیران فرهنگی می‌شود و بر عکس؛ و همچنین ضریب تأثیر دو متغیر ۰,۲۸۹ است؛ بنابراین می‌توان گفت آموزش شهروندی در بعد دانایی محوری ۲۸,۹ درصد تغییرات پذیرش اجتماعی مدیران مورد مطالعه را تبیین می‌کند.

با توجه به ضرایب رگرسیونی به دست آمده از جدول شماره ۴ مشاهده می‌شود عرض از مبدأ و ضریب رگرسیونی (آموزش شهروندی) در سطح ۰/۰۵ معنی دار می‌باشد. همچنین مدل رگرسیونی بالا مشاهده می‌شود اگر یک واحد نمره‌ی آموزش شهروندی در بعد دانایی محوری در مدیران ارتقا یابد میزان پذیرش اجتماعی آنها به اندازه‌ی ۰,۵۶۰ (ضریب) ارتقا خواهد یافت و بالعکس.

بین آموزش شهروندی در بعد وطن‌دوستی و میزان پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی در سازمان‌های آموزشی رابطه وجود دارد.

داده‌های مندرج در جدول شماره ۵ نشان می‌دهد ضریب همبستگی بین دو متغیر آموزش شهروندی در بعد وطن‌دوستی و پذیرش اجتماعی برابر با ۰,۵۰۹ است و با توجه به سطح معناداری، می‌توان نتیجه گرفت که بین آموزش‌های شهروندی در بعد وطن‌دوستی و پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی رابطه معنی دار و مثبت وجود

همچنین ضریب تأثیر دو متغیر ۰/۱۴۲ است؛ بنابراین می‌توان گفت آموزش شهروندی ۱۴/۲ درصد تغییرات پذیرش اجتماعی مدیران مورد مطالعه را تبیین می‌کند.

با توجه به ضرایب رگرسیونی به دست آمده از جدول شماره ۲ مشاهده می‌شود عرض از مبدأ و ضریب رگرسیونی (آموزش شهروندی) در سطح ۰/۰۵ معنی دار می‌باشد. همچنین مدل رگرسیونی بالا مشاهده می‌شود اگر یک واحد نمره‌ی آموزش شهروندی در مدیران ارتقا یابد میزان پذیرش اجتماعی آنها به اندازه‌ی ۰,۳۳۷ (ضریب) ارتقا خواهد یافت و بالعکس.

بین آموزش شهروندی در بعد دانایی محوری و پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی در سازمان‌های آموزشی رابطه معناداری وجود دارد.

داده‌های مندرج در جدول شماره ۳ نشان می‌دهد ضریب همبستگی بین دو متغیر آموزش شهروندی در بعد دانایی محوری و پذیرش اجتماعی برابر با ۰,۵۳۸ است و با توجه به سطح معناداری، می‌توان نتیجه گرفت که بین آموزش‌های شهروندی در بعد دانایی محوری و پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی رابطه معنی دار و مثبت وجود دارد به عبارت دیگر، هرگونه افزایشی در آموزش‌های شهروندی موجب افزایش پذیرش اجتماعی

جدول (۳): نتایج ضریب همبستگی بین آموزش شهروندی در بعد دانایی محوری و پذیرش اجتماعی

مقدار ضریب همبستگی	ضریب تأثیر	میزان خطای مجاز	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
۰,۵۳۸	۰,۲۸۹	۰,۰۵	۰,۰۰۰	رد فرضیه صفر

جدول (۴): ضرایب رگرسیون

مدل	ضرایب استاندارد نشده	ضرایب استاندارد شده		t	سطح معنی داری
		B	خطای استاندارد		
عرض از مبدأ (مقدار ثابت)	۰,۲۲۳	۰,۱۳۷		۱,۷۰۳	۰,۰۳۰
ضریب متغیر مستقل (آموزش شهروندی)	۰,۵۶۰	۰,۰۲۱		۲,۸۲۴	۰,۰۰۵

جدول (۵): نتایج ضریب همبستگی بین آموزش شهروندی در بعد وطن دوستی و پذیرش اجتماعی

مقدار ضریب همبستگی	ضریب تأثیر	میزان خطای مجاز	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
۰,۵۰۹	۰,۲۵۹	۰,۰۵	۰,۰۰۰	رد فرضیه صفر

جدول (۶) ضرایب رگرسیون

مدل	ضرایب استاندارد نشده		t	سطح معنی داری
	B	Beta		
عرض از مبدأ (مقدار ثابت)	۰,۵۶۴		۷,۸۶۲	۰,۰۰۰
ضریب متغیر مستقل (آموزش شهروندی)	۰,۴۹۸	۰,۰۱۰	۰,۷۳۹	۰,۰۴۱

بین آموزش شهروندی در بعد قانونمداری و پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی رابطه معنی دار و مثبت وجود دارد به عبارت دیگر، هرگونه افزایش آموزش‌های شهروندی موجب افزایش پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی می‌شود و بر عکس؛ و همچنین ضریب تأثیر دو متغیر ۰,۰۵۶ است؛ بنابراین می‌توان گفت آموزش شهروندی در بعد قانونمداری ۰,۶ درصد تغییرات پذیرش اجتماعی مدیران مورد مطالعه را تبیین می‌کند. با توجه به ضرایب رگرسیونی به دست آمده از جدول شماره ۸ مشاهده می‌شود عرض از مبدأ و ضریب رگرسیونی (آموزش شهروندی) در سطح ۰/۰۵ معنی دار می‌باشد. همچنین مدل رگرسیونی بالا مشاهده می‌شود اگر یک واحد نمره‌ی آموزش شهروندی در بعد قانونمداری در مدیران ارتقا یابد میزان پذیرش اجتماعی آنها به اندازه‌ی ۰,۲۲۹ (ضریب) ارتقا خواهد یافت و بالعکس.

(۵) بین آموزش شهروندی در بعد مسئولیت‌پذیری و میزان پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی در سازمان‌های آموزشی رابطه وجود دارد. داده‌های مندرج در جدول شماره ۹ نشان می‌دهد ضریب همبستگی بین دو متغیر آموزش شهروندی در

دارد به عبارت دیگر، هرگونه افزایشی در آموزش‌های شهروندی موجب افزایش پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی می‌شود و بر عکس؛ و همچنین ضریب تأثیر دو متغیر ۰,۲۵۹ است؛ بنابراین می‌توان گفت آموزش شهروندی در بعد وطن دوستی ۲۵,۹ درصد تغییرات پذیرش اجتماعی مدیران مورد مطالعه را تبیین می‌کند. با توجه به ضرایب رگرسیونی به دست آمده از جدول شماره ۶ مشاهده می‌شود عرض از مبدأ و ضریب رگرسیونی (آموزش شهروندی) در سطح ۰/۰۵ معنی دار می‌باشد. همچنین مدل رگرسیونی بالا مشاهده می‌شود اگر یک واحد نمره‌ی آموزش شهروندی در بعد وطن دوستی در مدیران ارتقا یابد میزان پذیرش اجتماعی آنها به اندازه‌ی ۰,۴۹۸ (ضریب) ارتقا خواهد یافت و بالعکس.

(۴) بین آموزش شهروندی در بعد قانونمداری و پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی در سازمان‌های آموزشی رابطه معناداری وجود دارد؟ داده‌های مندرج در جدول شماره ۷ نشان می‌دهد ضریب همبستگی بین دو متغیر آموزش شهروندی در بعد قانونمداری و پذیرش اجتماعی برابر با ۰,۲۳۷ است و با توجه به سطح معناداری، می‌توان نتیجه گرفت که

جدول (۷): نتایج ضریب همبستگی بین آموزش شهروندی در بعد قانونمداری و پذیرش اجتماعی

مقدار ضریب همبستگی	ضریب تأثیر	میزان خطای مجاز	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
۰,۲۳۷	۰,۰۵۶	۰,۰۵	۰,۰۰۰	رد فرضیه صفر

جدول (۸) ضرایب رگرسیون

مدل	ضرایب استاندارد نشده		T	سطح معنی داری
	B	Beta		
مقدار ثابت	۰,۵۹۱	۰,۰۸۱	۷,۳۰۲	۰,۰۰۰
ضریب متغیر مستقل (آموزش شهروندی)	۰,۲۲۹	۰,۰۱۲	۰,۲۹۶	۰,۰۴۷

جدول (۹): نتایج ضریب همبستگی بین آموزش شهروندی در بعد مسئولیت‌پذیری و پذیرش اجتماعی

مقدار ضریب همبستگی	ضریب تأثیر	میزان خطای مجاز	سطح معنی‌داری	نتیجه آزمون
۰,۵۶۸	۰,۳۲۲	۰,۰۵	۰,۰۰۰	رد فرضیه صفر

جدول (۱۰): ضرایب رگرسیون

سطح معنی‌داری	t	ضرایب استاندارد نشده	
		B	Beta
مقدار ثابت	۲,۷۲۶	۰,۴۰۰	۰,۱۴۷
ضریب متغیر مستقل (آموزش شهروندی)	۱,۴۸۴	۰,۵۵۴	۰,۰۲۳

با توجه به سطح معناداری، می‌توان نتیجه گرفت که بین آموزش‌های شهروندی در بعد مشارکت و پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی رابطه معنی‌دار و مثبت وجود دارد به عبارت دیگر، هرگونه افزایش آموزش‌های شهروندی موجب افزایشی در پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی می‌شود و بر عکس؛ و همچنین ضریب تأثیر دو متغیر ۰,۲۳۹، است؛ بنابراین می‌توان گفت آموزش شهروندی در بعد مشارکت ۹, ۲۳ درصد تغییرات پذیرش اجتماعی مدیران مورد مطالعه را تبیین می‌کند.

(۶) بین آموزش شهروندی در بعد مشارکت و میزان پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی در سازمان‌های آموزشی رابطه وجود دارد.

با توجه به ضرایب رگرسیونی به دست آمده از جدول شماره ۱۲ مشاهده می‌شود عرض از مبدأ و ضریب رگرسیونی (آموزش شهروندی) در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار می‌باشد. همچنین مدل رگرسیونی بالا مشاهده می‌شود اگر یک واحد نمره‌ی آموزش شهروندی در بعد مشارکت در مدیران ارتقا یابد میزان پذیرش اجتماعی آنها به اندازه‌ی ۰,۴۵۲ (ضریب) ارتقا خواهد یافت و بالعکس.

بعد مسئولیت‌پذیری و پذیرش اجتماعی برابر با ۰,۵۶۸ است و با توجه به سطح معناداری، می‌توان نتیجه گرفت که بین آموزش‌های شهروندی در بعد مسئولیت‌پذیری قانون‌مداری و پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی رابطه معنی‌دار و مثبت وجود دارد به عبارت دیگر، هرگونه افزایشی در آموزش‌های شهروندی موجب افزایش پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی می‌شود و بر عکس؛ و همچنین ضریب تأثیر دو متغیر ۰,۳۲۲، است؛ بنابراین می‌توان گفت آموزش شهروندی در بعد مسئولیت‌پذیری ۲, ۳۲ درصد تغییرات پذیرش اجتماعی مدیران مورد مطالعه را تبیین می‌کند.

با توجه به ضرایب رگرسیونی به دست آمده از جدول شماره ۱۰ مشاهده می‌شود عرض از مبدأ و ضریب رگرسیونی (آموزش شهروندی) در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار می‌باشد. همچنین مدل رگرسیونی بالا مشاهده می‌شود اگر یک واحد نمره‌ی آموزش شهروندی در بعد مسئولیت‌پذیری در مدیران ارتقا یابد میزان پذیرش اجتماعی آنها به اندازه‌ی ۰,۵۵۴ (ضریب) ارتقا خواهد یافت و بالعکس.

داده‌های مندرج در جدول شماره ۱۱ نشان می‌دهد ضریب همبستگی بین دو متغیر آموزش شهروندی در بعد مشارکت و پذیرش اجتماعی برابر با ۰,۴۸۹ است و

جدول (۱۱): نتایج ضریب همبستگی بین آموزش شهروندی در بعد مشارکت و پذیرش اجتماعی

مقدار ضریب همبستگی	ضریب تأثیر	میزان خطای مجاز	سطح معنی‌داری	نتیجه آزمون
۰,۴۸۹	۰,۲۳۹	۰,۰۵	۰,۰۰۰	رد فرضیه صفر

جدول (۱۲): ضرایب رگرسیون

سطح معنی‌داری	T	ضرایب استاندارد نشده	
		B	Beta
مقدار ثابت	۱,۹۱۴	۰,۲۹۷	۰,۱۵۵
ضریب متغیر مستقل (آموزش شهروندی)	۲,۰۶۴	۰,۴۵۲	۰,۰۲۵

جدول (۱۳): نتایج ضریب همبستگی بین آموزش شهروندی در بعد انتقادگری و انتقادپذیری و پذیرش اجتماعی

مقدار ضریب همبستگی	ضریب تأثیر	میزان خطای مجاز	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
۰،۴۱۴	۰،۱۷۱	۰،۰۵	۰،۰۰۰	رد فرضیه صفر

جدول (۱۴): ضرایب رگرسیون

سطح معنی داری	T	ضرایب استاندارد نشده		مقدار ثابت
		Beta	B	
۰،۰۴۹	۱،۳۱۶	۰،۱۴۶	۰،۱۹۲	ضریب متغیر مستقل (آموزش شهروندی)
۰،۰۰۴	۲،۹۲۲	۰،۱۷۷	۰،۰۲۳	

داده‌های مندرج در جدول شماره ۱۵ نشان می‌دهد بالاترین، میزان ضریب همبستگی به ترتیب بین دو متغیر آموزش شهروندی در بعد مسئولیت‌پذیری، دانایی محوری و وطن‌دوستی است؛ و میزان ضریب همبستگی بین دو متغیر آموزش شهروندی در بعد مشارکت، انتقادگری و انتقادپذیری و مسئولیت‌پذیری در مراحل بعدی قرار دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش نشان داد بین آموزش شهروندی در ابعاد، دانایی محوری، مسئولیت‌پذیری، وطن‌دوستی، قانون‌مداری، مشارکت، انتقادگری و انتقادپذیری و میزان پذیرش اجتماعی مدیران در سازمان‌های آموزشی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. این یافته‌ها با نتایج تحقیقات صدق‌پور و همکاران (۱۳۸۸)، ثمری و لعلی فاز (۱۳۸۴)، رئیس‌سی و انسانی (۱۳۸۳) همخوانی دارد. همچنین یافته‌های تحقیقات قبلی، به شرح زیر عمدتاً، شاخص‌ها و معیارهای آموزش شهروندی را بررسی و ارائه نموده‌اند. کریک (۱۹۹۹) شاخص‌های شهروند موثر را به شامل: مسئولیت اجتماعی و اخلاقی، مشارکت در اجتماع و سواد سیاسی می‌داند. پریور (۲۰۰۰) ویژگی‌های شهروند مطلوب را شامل: ویژگی مرتبط با دل مشغولی اجتماعی،

آیا بین آموزش شهروندی در بعد انتقادگری و انتقادپذیری با پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی در سازمان‌های آموزشی رابطه معناداری وجود دارد؟ داده‌های مندرج در جدول شماره ۱۳ نشان می‌دهد ضریب همبستگی بین دو متغیر آموزش شهروندی در بعد انتقادگری و انتقادپذیری و پذیرش اجتماعی برابر با ۰،۴۱۴ است و با توجه به سطح معناداری، می‌توان نتیجه گرفت که بین آموزش‌های شهروندی در بعد انتقادگری و انتقادپذیری و پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی رابطه معنی دار و مثبت وجود دارد به عبارت دیگر، هرگونه افزایشی در آموزش‌های شهروندی موجب افزایش پذیرش اجتماعی مدیران فرهنگی می‌شود و بر عکس؛ و همچنین ضریب تأثیر دو متغیر ۰،۱۷۱ است؛ بنابراین می‌توان گفت آموزش شهروندی در بعد انتقادگری و انتقادپذیری ۱، ۱۷ درصد تغییرات پذیرش اجتماعی مدیران مورد مطالعه را تبیین می‌کند. با توجه به ضرایب رگرسیونی به دست آمده از جدول شماره ۱۴ مشاهده می‌شود عرض از مبدأ و ضریب رگرسیونی (آموزش شهروندی) در سطح ۰/۰۵ معنی دار می‌باشد. همچنین مدل رگرسیونی بالا مشاهده می‌شود اگر یک واحد نمره‌ی آموزش شهروندی در بعد مشارکت در مدیران ارتقا یابد میزان پذیرش اجتماعی آنها به اندازه‌ی ۰،۴۰۷ (ضریب) ارتقا خواهد یافت و بالعکس.

جدول (۱۵): خلاصه نتایج آزمون همبستگی بین متغیرهای تحقیق

ردیف	متغیرها	ضریب همبستگی	ضریب تعیین
۱	آموزش شهروندی و پذیرش اجتماعی	۰،۳۷۷	۰،۱۴۲
۲	آموزش دانایی محوری و پذیرش اجتماعی	۰،۵۳۸	۰،۲۸۹
۳	آموزش وطن‌دوستی و پذیرش اجتماعی	۰،۵۰۹	۰،۲۵۹
۴	آموزش قانون‌مداری و پذیرش اجتماعی	۰،۲۳۷	۰،۰۵۶
۵	آموزش مسئولیت‌پذیری و پذیرش اجتماعی	۰،۵۶۸	۰،۳۲۲
۶	آموزش مشارکت و پذیرش اجتماعی	۰،۴۸۹	۰،۲۳۹
۷	آموزش انتقادگری و انتقادپذیری و پذیرش اجتماعی	۰،۴۱۴	۰،۱۷۱

اولویت‌بندی کرده‌اند: مهارت‌های حل مسئله، مهارت تصمیم‌گیری، مهارت روابط موثر اجتماعی، مهارت رویارویی با هیجان و استرس، مهارت شهروند جهانی بودن، مهارت تفکر انتقادی، مهارت‌های اقتصادی در اداره‌ی زندگی، مهارت بکار بردن نکات ایمنی، بهداشت جسمی، مسئول بودن و همدلی که از الزامات فوری تربیت شهروندی دانسته شده است.

منابع و مآخذ

- امیدوار طهرانی (۱۳۹۰). بررسی رابطه ابعاد فرهنگ سازمانی و رفتار شهروندی سازمانی کارکنان دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی
- ثمری، علی‌اکبری و لعلی‌فاز، احمد. (۱۳۸۴). مطالعه اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی بر استرس خانوادگی و پذیرش اجتماعی. فصل‌نامه اصول بهداشت روانی، سال هفتم، شماره ۲۵ و ۲۶.
- جاویدی کلاته جعفرآبادی، طاهره، (۱۳۸۸). فلسفه تربیتی دموکراتیک: مبانی، اصول و روش‌های آموزش و پرورش مشهد، به نشر
- رئیسی و انانی، رضا (۱۳۸۳). بررسی اثربخشی آموزش همگانی نیروهای انتظامی در پیشگیری از سرقت منازل. نشریه دانش انتظامی، شماره ۲۲.
- صدق‌پور، صالح، مجید محمودیان و حمیدرضا سلمانیان. (۱۳۸۸). بررسی تأثیر آموزش آموزه‌های قرآنی بر بهبود پذیرش اجتماعی، فصل‌نامه تخصصی پژوهش‌های میان‌رشته‌ای قرآنی. سال اول، شماره ۲.
- طلعت، دیبا، (۱۳۸۲). بررسی ویژگی‌های شهروند خوب برای جامعه ایران و میزان انطباق برنامه‌های درسی مدارس با این ویژگی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزد اسلامی واحد علوم و تحقیقات
- عیوضی، مریم، مقدم قلی‌زاده و سبحانی نژاد (۱۳۸۷). تبیین رؤس محتوای برنامه‌ی درسی تربیت شهروند بومی در عصر جهانی شدن از دید اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌های شهر تهران. تهران، همایش جهانی شدن و بومی ماندن برنامه‌ی درسی؛ چالش‌ها و فرصت‌ها
- فتحی‌واجارگاه، کوروش. (۱۳۸۲). برنامه‌های درسی تربیت شهروندی اولویتی پنهان برای نظام آموزش و پرورش ایران: علوم انسانی، پژوهش علوم انسانی دانشگاه اصفهان، پاییز و زمستان ۸۱، شماره ۱۴.

ویژگی‌های مرتبط با جنبه‌ای مشارکتی - عملی ویژگی‌های مرتبط با درک و فهم مدنی، بیان نمود. برون (۲۰۰۸): نشان داد که توانایی برای مذاکره و مشارکت با دیگران، احترام به تفاوت‌ها و تضادها، گوش دادن سازنده به دیگران، توانایی به دست آوردن اطلاعات و گفتن عقاید و نظرات از ویژگی‌های شهروند مطلوب است. مهرمحمدی (۱۳۷۷) نیز در تبیینی جامع، اندیشه‌ورزی و ژرفاندیشی، سعه‌صدر و تحمل اندیشه‌های مخالف، قانون‌گرایی و قانون‌پذیری، احساس خود ارزشمندی، عزت و اعتماد به نفس، تمایل به رقابت سازنده، عدم تمکین به روابط مبتنی بر قدرت مستبدانه، تقویت روحیه پرسشگری و کنجکاوی، تمایل به تفکر خلاق و واگرا در حل مسائل مبتلا به محیط پیرامون، توانایی و جرأت در ابزار اندیشه را از جمله ویژگی‌هایی می‌داند که مفهوم شهروندی بر آن‌ها مبتنی است. لطف‌آبادی (۱۳۸۴) مهارت‌های شهروندی جهت آموزش را در هشت گروه به شرح زیر ارائه نموده است: شناخت زندگی فردی و خانوادگی و اجتماعی و فرهنگی و ملی و دینی در کشور. حفظ سلامت جسمی و بهداشت فردی و زیست‌محیطی. رعایت نظم و قانون مداری و عدالت در جامعه. برقراری مناسبات سالم اجتماعی، هم‌دلی و هم‌دردی و کمک‌رسانی به دیگران. شناخت مهارت شغلی است. شناسایی شیوه زندگی خود را بر اساس توانایی‌ها، استعدادها، توانایی‌های تفکر واقع‌بینانه و منطقی، آگاهی و هشیاری و تفکر انتقادی، خلاقیت در اندیشه و نگرش به امور، توانایی حل مسئله است. حفظ سلامت و تعادل دستگاه روانی خود از طریق مقابله با اضطراب و هیجان‌های کاذب و افراطی، مقابله با افسردگی و بی‌هیجانی، مقابله با فشارهای روانی و تنیدگی و درهم‌رفتگی، مقابله با خودخواهی و حسد و کینه‌ورزی و حل تعارض‌های زبان‌بخش در زندگی درونی و بیرونی. فتحی‌واجارگاه (۱۳۸۲): نشان داد که یک شهروند مطلوب باید در سه قلمرو دارای صلاحیت‌های معینی باشد که عبارت‌اند از: ۱- شناخت مدنی: عبارت است از مجموعه‌ای از آگاهی‌ها، اطلاعات و درک و فهم مدنی ۲- توانایی مدنی: عبارت است از مجموعه‌ای از مهارت‌ها، قابلیت‌ها و توانمندی‌هایی که هر فرد برای زیست در جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کند به آن‌ها نیاز دارد. نگرش مدنی: عبارت است از مجموعه‌ای از طرز تلقی‌ها، باورها و دیدگاه‌هایی که برای یک شهروند خوب ضروری است. وزیری و جهانی (۱۳۸۵) در اولویت‌بندی مهارت‌های شهروندی مورد نیاز دانش‌آموزان را به ترتیب زیر

- Lee, W. (2000). Civic Education in Hongkong. Conference on Civic Education in Central and Northeast Asia (pp. 26-29). Ulaanbaatar, Mongolia: Center for Citizenship Education / The US Embassy.
- McEvan, C. (2003). Bringing government to the people: women, local governance and community participation in South Africa. *International Journal of Educational Research*, 34(4), 469-481.
- Prior, W. (1999). What it means to be a 'good citizen' in Australia: perceptions of teachers, students and parents. *Theory and Research in Social Education*, 27(2), 215-248.
- Prior, W. (2001). The Australian Experience of preparing schools communities for citizenship education - our civic duty? SLO International Conference. Enschede: SLO, The Netherlands.
- Torney, P. J. (1991). Civic Education. In A. Lewy, *International Encyclopedia of Curriculum*. Pergamon Press.
- Vajargah, K. F., & Kamkary, K. (2003). The place of life skills training in Iranian primary school curricula. *European Conference on Educational Research (EERA)*. Hamburg, Germany: University of Hamburg.
- قائدی، یحیی، (۱۳۸۵). تربیت شهروند آینده. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی وزارت آموزش و پرورش، شماره ۱۷، سال پنجم.
- گنجی، حمزه. (۱۳۸۴). پرسشنامه‌های ارزشیابی شخصیت. انتشارات ساوالان، تهران.
- لطف آبادی، حسین. (۱۳۷۸). آموزش حقوق انسانی و مصوبه‌های اصلی ملل متحد درباره حقوق بشر. انتشار محدود، دانشگاه فردوسی.
- لطف آبادی، حسین. (۱۳۸۴). روانشناسی تربیتی. تهران: سمت.
- مهر محمدی، محمود. (۱۳۷۷). آموزش و پرورش و جامعه مدنی. مجله پژوهش‌های تربیتی، جلد ششم، شماره ۳ و ۴.
- وزیر، مزده و جهانی، شیدا. (۱۳۸۵). مهارت‌های شهروندی مورد نیاز دانش‌آموزان دبستان‌های شهرستان زلزله‌زده بی. فصل‌نامه‌ی نوآوری‌های آموزش شماره ۱۷.
- ولی پور، رقیه. (۱۳۸۶). بررسی حیطه‌های شهروندی در نظام آموزش عالی از دید اساتید و دانشجویان (مطالعه موردی دانشگاه مازندران)، تهران. (۱۳۸۷) همایش جهانی شدن و بومی ماندن برنامه درسی: چالش‌ها و فرصت‌ها.
- Adams, C., Hoover, L., Arnett, D., & Thompson, L. (2000). Social acceptability role in an expanded rational expectations model of intention to consume an innovative meat product in a restaurant setting. *Journal of Hospitality and Tourism Research*, 24(2), 252-262.
- Born, J. (2008). *Multidimensional Citizenship*. Toronto: University of Toronto Press.
- Eriksson, L., J. Garvill, & Nordlund, A. (2006). Acceptability of travel demand management measures: The importance of problem awareness, personal norm, freedom, and fairness. *Journal of Environmental Psychology*, 15-26.
- Hudson, W. (2001, March 29-30). *Religious Citizenship*. Retrieved May 1, 2013, from A Multicultural Library Research: <http://www.multiculturalaustralia.edu.au/library/media/Document/id/879.Religious-Citizenship>
- Kerr, D. (1999). *Citizenship Education: An international comparison*. (p. International Review of Curriculum and Assessment Frameworks). London: Qualifications and Curriculum Authority.

یادداشت‌ها

- ¹ McEvan
- ² Seed
- ³ Prior
- ⁴ Torney – Purta
- ⁵ Hudson
- ⁶ citizenship.
- ⁷ national identity.
- ⁸ social/cultural and supernational belonging.
- ⁹ Effective system of rights.
- ¹⁰ political and civic participation.
- ¹¹ Lee
- ¹² Adams
- ¹³ Eriksson et al
- ¹⁴ Kerr
- ¹⁵ Born
- ¹⁶ Crown and Marlow, social acceptance scale